

Salutació musical de Maria del Mar Bonet i Zülfü Livaneli

Del 30 de juny al 5 juliol, la Plaça del Rei de Barcelona acollirà, dins la programació GREC 94, la música que Maria del Mar Bonet ha tret de la pròpia inspiració, i també de la Grècia popular i de Mikis Theodorakis, del Nàpols de Roberto Murolo i de la Mallorca de sempre. I, com a novetat, contarà i cantarà amb la presència del músic turc Zülfü Livaneli. Si miram cap a l'Est, o millor si hi param l'oïda, hi trobarem músiques ben riques i variades que ens descobriran uns horitzons suggestius que no tenen presència a les nostres ràdios i televisions. Ni a les nostres tendes de discos, és clar. Però els músics són allà, composant cançons, fent recitals i enregistraments. De qui és la culpa, si no ens escoltam?

A Turquia hi ha un gran moviment que passa per la música sufi, otomana, folclore, arabesc, jazz fusió, cantautors, nova cançó.... Compositors, intèrprets, directors i arranjadors completen aquest vigorós panorama. Basta rompre el tòpic del viatge turístic i apropar-se a qualsevol tenda d'Istanbul per descobrir la gran varietat de cassets i CD que surten de les nombroses editores que hi ha aplegades en un sol edifici d'Unkapani, prop de l'aqüeducte de Valente.

Zülfü Livaneli és un compositor i intèrpret que dona categoria internacional a la música turca. Durant anys, el seu compromís polític l'ha mantingut allunyat dels circuits musicals del seu país, però ara es troben tots els seus enregistraments, els seus recitals són multitudinaris i és conegut per tothom.

Quan el 1982 «Yol» («El camí») de Yilmaz Güney guanyà la Palma d'Or del Festival de Cannes, la música del film hi apareixia signada per Sebastian Argol, però en realitat era un nom fictici que encobria el de Livaneli, veritable autor de la banda sonora.

Aquest home no només es dedica a la música, sinó que és periodista, novel·lista i guionista i director de cinema. El seu film «Sis» («Boira»), que compta amb la col·laboració d'Elia Kazan, obtingué, entre d'altres, el premi del Festival de Cinema Mediterrani de València. La música és d'ell mateix i de Mikis Theodorakis. Livaneli intenta obrir camins de comprensió i estima entre Turquia i Grècia. Són prou significatius els recitals i enregistraments fets amb Mikis Theodorakis i Maria Faranduri.

Els cantants turcs interpreten les cançons de Livaneli i en alguns casos, com el de Sezen Aksu o Tülay German, intervenen als seus enregistraments. A més de cançó i de música de films, amb els músics Clayburn i Dwyer ha fet «Crosroads», un enregistrament amb pinzellades turques que es podria catalogar dins l'apartat de noves músiques. Aquest disc el presenta

«Merhaba»

Recital de Maria del Mar Bonet i Zülfü Livaneli. Festival d'estiu de Barcelona, GREC 94. Plaça del Rei, del 30 de juny al 5 de juliol. Livaneli digué: "Conec Maria del Mar Bonet, Lluís Llach, Joan Manuel Serrat. He escoltat els treballs de Camarón de la Isla, de Carlos Cano. Vaig anar a un recital de Maria del Mar a Palma. És una veu meravellosa, un gran talent. Crec que és una de les artistes més importants de la Mediterrània". Maria del Mar Bonet, inquieta viatgera per les músiques mediterrànies, ha acceptat el repte i ja interpreta la música de Zülfü Livaneli.

amb uns versos de Yunus Emre, el poeta místic que visqué a Anatòlia, i de qui n'ha musicat algun poema que apareix a altres enregistraments.

El mes de desembre del 90 el vaig entrevistar a l'hotel Divan d'Istanbul (entrevista radiada el 5-2-90 dins el meu programa «Àrea Mediterrània» de Ràdio 4 i també publicada a la premsa). Parlarem de «Sis», que ja s'havia estrenat a tots els cinemes de Turquia, i de música. De la seva i de la nostra.

Digué: «Conec prou bé la música espanyola, la catalana. Conec a Maria del Mar Bonet, Lluís Llach, Joan Manuel Serrat. He escoltat els treballs de Camarón de la Isla, de Carlos Cano. A Carlos Cano el vaig conèixer a Palma de Mallorca. M'estim molt a Maria del Mar Bonet i Lluís Llach, són uns grans artistes. Vaig anar a un recital de Maria del Mar a Palma. És una veu meravellosa, un gran talent. Crec que és una de les artistes més importants de la Mediterrània». Llavors li vaig preguntar si li agradaria treballar algunes cançons amb Maria del Mar, i em respongué: «Naturalment, tot és qüestió de temps».

I el temps ha arribat. Perquè Maria del Mar Bonet, inquieta viatgera per les músiques mediterrànies, ha acceptat el repte (també hi hauria arribat ella sola) i, agafant d'allà on hi ha qualitat, ja interpreta

la música de Zülfü Livaneli. A «Merhaba» («Hola!») canta/canten «Çirak araniyor» («O paraghios», quan ho canta Maria Faranduri) que, amb un poema d'Isidor Marí, s'ha batejat com «Tots dos ens equivocàrem»; i, en versió catalana d'Albert Garcia i de la pròpia Bonet, «Kardesin duymaz» («El llenguatge del cos»), «Hirosima», «Leylim ley» i «Yigidim aslanim» («A les portes de l'oblit»).

Han de ser uns recitals vibrants, plens de diàleg i comprensió, els del GREC 94. En temps de xenofòbia i barreres, aquest «Merhaba» de Maria del Mar Bonet i Zülfü Livaneli podria ser un pont obert sobre una Mediterrània que, per desgràcia, no sempre és blava, lluminosa i humana. Després d'això, hauria de ser possible veure-ls i escoltar-los cantant la preciosa cançó «Yigidim aslanim» (que ell ha enregistrat amb Tülay German), en un recital al magnífic auditori de l'església de Santa Irene d'Istanbul. Pens que promet molt, aquest estiu turc de Maria del Mar Bonet i Zülfü Livaneli. Podria contribuir a deixar clar que Istanbul, Turquia, no és només una bona destinació turística, sinó que té una cultura viva que han fet, i fan, escriptors com Yunus Emre i Sait Faik, l'arquitecte Sinan, i músics que es poden dir Ulvi Cemal Erkin, Kudsi Erguner o Zülfü Livaneli. Per exemple.

Article de Joan Manresa sobre el recital de Maria del Mar Bonet a la Plaça del Rei, publicat al diari Última Hora el dia 30 de juny del 1994.

Artículo de Joan Manresa sobre el recital de Maria del Mar Bonet en la Plaça del Rei, publicado en Última Hora el día 30 de junio de 1994.

Joan Manresa's press article on the recital of Maria del Mar Bonet into the Plaça del Rei, published on 30th June 1994, Última Hora journal.

La cançó sempre arriba del mar

GABRIEL JANER MANILA

La veu de Maria del Mar Bonet, sensual i misteriosa alhora, ha acompanyat per espai de molts anys els meus treballs i dies. A l'empar de la seva música, he emprès alguns viatges ventrosos i he respirat l'aire de moltes terres, el perfum de moltes illes —diuen que els vells mariners distingeixen les illes pel seu perfum i les reconeixen des de lluny—, la brisa dels ports on ha ancorat la nau de la seva insubornable voluntat de recerca.

La vaig sentir cantar per primera vegada a les darreries dels anys seixanta, al castell de Bellver, una nit vigilada d'estiu. Aquelles festes de la cançó a Bellver —hi participava la gent més significativa del moviment reivindicatiu i contestatari que va ésser en un començament la Nova Cançó— foren un dels primers actes d'auto-afirmació col·lectiva de la nostra Postguerra contra el franquisme. Maria del Mar hi cantava una bellíssima balada menorquina: *La núvia d'Algendar*. Al barranc d'Algendar arribaven els pirates moros, pitjor que llops, i s'emportaven la jove, tot just casada aquell mateix dia: "La núvia d'Algendar / avui és a terra / demà serà al mar..." Una història tràgica d'amor. De llavors ençà, Maria del Mar Bonet no ha cessat d'interpretar l'amor: l'amor absent, la mort de la jove enamorada, l'enamorat que es transforma i un cop és l'abella, després el núvol..., l'amor que fuig, l'amor que dansa quan arriba el bon temps... Les velles cançons cobren nova vida en passar per la seva veu; però

també ha fet conèixer alguns poetes i ens ha acostat a la voluptuositat dels mots, a l'erotisme secret de les paraules.

Fa pocs anys vaig tenir la fortuna d'escriure per a ella uns textos que sintetitzaven un aplec de velles rondalles mediterrànies, la majoria de les quals havia recollit a Mallorca mossèn Antoni M. Alcover a les darreries del segle XIX. La meua feina consistí a convertir en una cançó allò que era una versió escrita en prosa. Decidírem de fer-ho un dia en què m'explicà la il·lusió que li feia cantar alguns dels vells contes de la nova illa: "Això era i no era, bon viatge faci la cadenera..." Tots dos sabíem que allò que contàvem era i no era..., perquè només existia en la imaginació d'aquells que es deixaven fascinar per la fluctuació màgica de la seva veu.

El secret de seduir-nos

Com Shéhérezada, la contadora de *Les mil i una nits*, Maria del Mar Bonet posseïa el secret de seduir-nos per mitjà d'aquelles històries que, durant segles, havíem contat les vetllades d'hivern a la vora del foc. I vàrem saber que aquells relats ens permetien, com ho permeteren a Shâriar, el príncep ressentit, tornar a guanyar un punt de confiança en la vida.

Va ésser una experiència extraordinària, perquè vaig

poder resseguir el procés mitjançant el qual construïa la cançó: les modulacions de la veu, dels registres, la recerca de l'expressivitat del matis... Les rondalles tornaren a viure cada nit, avui sobre el cadafal d'un poble perdut, demà a la plaça del Rei de la ciutat de Barcelona o al Palau de la Música.

A vegades pens, potser no és més que un somni, que Maria del Mar Bonet és l'àguila negra de la cançó. Una àguila reial: els cabells llargs, la mirada lluent com una flama, que vola i tresca incansable. Un dia és a Mallorca, sobre els espadats de Formentor, un altre, sobre es Vedrà, que regalima mel com els illots de l'*Odissea*, un altre dia el vol és més llarg...

En retornar a l'illa porta a l'alforja —la cançó sempre arriba del mar— petits tresors. Un cop són els ritmes afro-brasilers de Milton Nascimento, un altre dia, el llambreg de les músiques de Theodorakis, tonades a Tunísia, del Marroc, d'Istanbul, tant com del camp de Mallorca. Músiques que, tanmateix, fa seves, sobre les quals imprimeix el seu estil. Llavors, en el profund sentiment de la veu, en les inflexions i en la cadència, podem endevinar-hi adesiara la persistència d'un ritme que traspasa el temps i l'espai i ens arriba de lluny, d'algun lloc que havíem perdut a l'extrem del mar.

Gabriel Janer Manila és escriptor

Article de G. Janer Manila sobre el recital de Maria del Mar Bonet a la Plaça del Rei, publicat al Diari Avui el dia 25 de juny del 1994.

Artículo de G. Janer Manila sobre el recital de Maria del Mar Bonet en la Plaça del Rei, publicado en Avui el día 25 de junio de 1994.

G. Janer Manila's press article on the recital of Maria del Mar Bonet at the Plaça del Rei, published on the 25th of June, 1994, Avui journal.